

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

Problem Based Learning in Mental Health and Psychiatric Nursing Subject

อัญชลี ศรีสมุทร

บทคัดย่อ

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่กำหนด และเนื้อหาหลักส่วนใหญ่เป็นนามธรรม ทำให้เกิดความยากลำบากต่อการทำความเข้าใจของผู้เรียน การนำรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้กับรายวิชานี้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ในการวางแผน วิเคราะห์ และค้นคว้าข้อมูลเพื่อไขคำตอบจากโจทย์สถานการณ์ที่มีความเสมือนจริง โดยตลอดทั้งกระบวนการเรียนรู้อาจารย์ประจำกลุ่มจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ไม่เน้นบทบาทการเป็นผู้สอน ผลลัพธ์จากการนำการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช นอกจากองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ผู้เรียนยังได้เรียนรู้บทบาทการทำงานเป็นทีม และทักษะทางสังคม

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

Abstract

Mental health and psychiatric nursing subjects contain a lot of content and almost subject is an abstract which is difficult to understand. Problem based learning method could be the suitable teaching method for helping students to understand and change them from passive to active learning. By applying Problem Based Learning to this subject, the students can understand by themselves concrete ideas and learning about teamwork and social skill.

Keywords: problem based learning, mental health and psychiatric nursing



ความนำ

การเรียนการสอนโดยเน้นการใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning - - PBL) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้หรือรู้ในการแสวงหาคำตอบเมื่อต้องเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ ซึ่งเป็นวิถีทางธรรมชาติของบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ วิธีนี้จะส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้แบบมีความหมาย และสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต (ทิสนา เขมมณี, 2551) เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ตีมากที่สุดวิธีหนึ่งเพราะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์คิดแก้ปัญหา และคิดอย่างสร้างสรรค์ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้นนอกจากนี้ยังมีโอกาสแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งทรัพยากรเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในส่วนของผู้สอนจะลดบทบาทของการเป็นผู้ควบคุมในชั้นเรียนและช่วยให้ผู้เรียนมีอำนาจในการจัดการควบคุมตนเองมากยิ่งขึ้น (กมลวรรณสายจุฑาวัฒน์, 2552)

สถาบันการศึกษาทางการพยาบาลหลายแห่งได้นำรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการศึกษาทางการพยาบาลและผลการศึกษาพบว่าเป็นที่น่าพอใจ เช่น ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยกระบวนการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงพบว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียน (สมพร สันติประสิทธิ์กุล, วิภาดา ศรีมันทยามาศ, กาญจณี สิทธิวงศ์ และอรทัย ผลเนื่องมา, 2554) การศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลไทยเกี่ยวกับการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่านักศึกษามีการรับรู้เชิงบวกในการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบด้วย การเป็นคนกระตือรือร้น การเป็นคนทำงานเป็นระบบ การ

พัฒนาสัมพันธภาพแบบมิตรภาพ การปรับลักษณะส่วนตัวในการเรียน และการได้รับความอิสระในการเรียน

รายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช เป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และศิลป์ในการให้การพยาบาลบุคคลทุกวัยตลอดช่วงชีวิต การช่วยเหลือบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีเมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤติ และให้การดูแลบุคคลที่มีอาการเจ็บป่วยทางจิตในระยะยาว (อัจฉราพร สีหิรัญวงศ์, ประภา ยุทธไตร, พวงเพชร เกษร-สมุทร และวาริรัตน์ ฉาน้อย, 2557) จากขอบเขตการศึกษาที่มีเนื้อหามากและซับซ้อน การนำรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในรายวิชานี้ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้ได้รับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไปในทางที่ดี ดังผลการศึกษาผลของการนำการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช พบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด (อัญชติ ศรีสมุทร, 2557)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคืออะไร

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาจากคำภาษาอังกฤษคือ Problem Based Learning - - PBL ในภาษาไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันเช่นการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้จากกรณีปัญหาเป็นต้นในที่นี้จะเรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน นักการศึกษาส่วนมากจะมุ่งไปที่ทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยา 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ (1)ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมนิยม (behaviorist learning theory) เชื่อว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ทุกอย่างที่เกิดขึ้นสามารถสังเกตได้เป็นผลรวมของการเรียนที่เป็นอิสระและการเสริมแรง (reinforcement) ช่วยทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นได้(2) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิง

พุทธินิยม (cognitive learning theory) เชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้กระทำ และเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในใจเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางพุทธิปัญญา เป็นเหตุให้ผู้เรียนปรับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ให้เข้ากับข้อมูลข่าวสารใหม่ จนกระทั่ง เกิดความสมดุลทางพุทธิปัญญา หรือเกิดความรู้ใหม่ขึ้น และ (3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (intellectual development theory) เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา เป็นลำดับขั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสีย แต่ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในช่วงที่กำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า จะสามารถช่วยให้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

นักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

มัดธรา ธรรมบุศย์ (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบท (context) ของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาที่ตนศึกษาด้วย การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และการแก้ปัญหาเป็นหลัก

ภัทราวดี มากมี (2555) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพื่อนำมาแก้ปัญหา

ศิริพันธุ์ ศิริพันธ์ และยุพาวรรณ ศรีสวัสดิ์ (2554) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีหลักที่สำคัญคือ

ผู้สอนจะต้องเลือกใช้สถานการณ์ปัญหาที่เหมาะสมเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ปัญหา โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง (self - directed learning)

ธีรพัฒน์ อุทกกริ, วิไลวรรณ สารระมุ, สิ้นใจ เทินชัยภูมิ, และสุธาทิพย์ คำอุดม (2552) ให้ความหมายการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลก เป็นบริบท (context) ของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาไปพร้อมกันด้วย

กมลวรรณ สายจุฑาวัฒน์ (2552) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะและกระบวนการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง สร้างองค์ความรู้โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยการแก้ปัญหา

จากการนิยามความหมายดังกล่าวสรุปว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคือการจัดการเรียนรู้โดยใช้โจทย์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ และหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชมีเนื้อหาที่เป็นนามธรรมค่อนข้างมาก การจัดรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนการสร้างโจทย์สถานการณ์สำหรับรายวิชา

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

โจทย์สถานการณ์เป็นหัวใจหลักของการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นสิ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและกระตุ้นในการค้นคว้าหาคำตอบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น กระบวนการสร้างโจทย์สถานการณ์รายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดมโนทัศน์หลักของโจทย์ปัญหา เริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรทั้งหมด เจาะลึกลงมาในระดับรายวิชา โดยต้องระบุเนื้อหาหลักที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้มีอะไรบ้าง กำหนดคำสำคัญที่จะเป็นตัวแทนของมโนทัศน์หลัก

2. กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในโจทย์ปัญหา ว่าผู้เรียนต้องเรียนรู้อะไรบ้าง องค์ความรู้ต้องสอดคล้องกับมโนทัศน์หลัก และมีการกำหนดสมรรถนะผู้เรียนไว้ในวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดได้ชัดเจน

3. อธิบายสถานการณ์ของโจทย์ปัญหา โดยการใช้สถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ประยุกต์ จะทำให้โจทย์ปัญหามีความน่าสนใจมากขึ้น

4. ตรวจสอบโจทย์ปัญหาว่ามีความเหมาะสมครบถ้วน ตามมโนทัศน์หลักและวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชตรวจสอบ

ในการสร้างโจทย์สถานการณ์ในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แสดงดังตารางที่ 1

ตาราง 1

แสดงตัวอย่างการกำหนดมโนทัศน์หลัก วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ และ โจทย์สถานการณ์

มโนทัศน์หลัก	วัตถุประสงค์การเรียนรู้	โจทย์สถานการณ์
1. โรคจิตเภท (Schizophrenia)	ผู้เรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับโรคจิตเภท (Schizophrenia) ด้านสาเหตุ อาการ การจำแนกประเภทได้	ผู้รับบริการนั่งพูด ยิ้ม หัวเราะคนเดียว คิดว่าเป็นหมอเทวดา หูแว่ว เห็นภาพหลอน เอะอะ อาละวาด ทำลายข้าวของ จะจุดไฟเผาบ้าน
2. กลวิธีทางจิต (Defense Mechanism)	ผู้เรียนสามารถระบุกลวิธีทางจิต (defense mechanism) และแยกความแตกต่างของกลวิธีทางจิตแต่ละชนิดได้	เวลาถูกตำหนิ จะเก็บตัว อยู่ในห้องและดื่มเหล้า -เวลาโกรธพ่อก็จะทำร้ายน้อง
3. การพยาบาลผู้ป่วยจิตเภท	ผู้เรียนสามารถอธิบายการพยาบาลผู้ป่วยจิตเภท และประยุกต์ทฤษฎีต่างๆ มาเพื่อใช้ในการให้การพยาบาลตามกระบวนการพยาบาลซึ่งตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลได้	-พยาบาลได้ทำการผูกยึดและให้ยาตามการรักษาของแพทย์ ได้แก่ Haloperidol 5 mg m stat Valiam 10 mg v stat -พยาบาลได้แก้มัดผ้าที่ผูกยึดไว้ พร้อมกับประเมินสภาพทั่วไป -พยาบาลซักประวัติและสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตัวอย่างสถานการณ์ (scenenario) เรื่อง “ แค้นในเรือนสน่ห์หา” (อัญชลี ศรีสมุทร์, 2557)

นายยอดสุข มาโรงพยาบาลด้วยอาการเอะอะ อาละวาด ทำลายข้าวของ จะจุดไฟเผาบ้าน 30 นาที ก่อนมาโรงพยาบาล

ขณะที่อยู่ในห้องฉุกเฉิน ยอดสุขไม่ยอมให้ความร่วมมือในการรักษา พยายามหนีกลับบ้าน พร้อมกับพร่ำบ่นว่าชีวิตบัดซบ ใคร ๆ ก็ไม่รัก ไม่มีใครเข้าใจ พร้อมกับตาขวางก้ามือแน่น จากนั้นชี้ไปที่ประตูที่ไม่มีใครยืนอยู่และพูดว่า “ มึงออกไปเลย เพราะมึงกูถึงเป็น

แบบนี้” แพทย์วินิจฉัยเป็น F20.0 (schizophrenia paranoid type) พยาบาลที่ห้องฉุกเฉิน ประเมินสภาพทั่วไปพบแต่งกายมอมแมม มีกลิ่นเหม็นที่ตัว บริเวณแขนขามีบาดแผลจากเศษแก้วบาด และชอบตาบวมซ้ำ ยอดสุขพยายามปีนลงจากเตียงผู้ป่วย พยาบาลได้ทำการผูกยึด และให้ยาตามการรักษาของแพทย์ ได้แก่ Haloperidol 5 mg m stat Valium 10 mg v stat และให้รักษาตัวในโรงพยาบาล และยาที่ใช้ขณะรักษาตัวในโรงพยาบาล ได้แก่ chlorpromazine 100 mg 1 tab \odot hs , Haloperidol 10 mg 1 tab \odot bid pc, ACA 5 mg 1 tab \odot bid pc, Diazepam 5 mg 1 tab \odot hs, Haloperidol 5 mg m prn for agitation

จากการซักประวัติญาติที่นำส่ง เล่าว่า ก่อนเกิดเหตุนายยอดสุขทะเลาะกับมารดา เนื่องจากถูกจับได้ว่าแอบดื่มเหล้าในห้องนอน และด่าว่าไม่ได้เรื่องสู้น้องก็ไม่ได้ ไม่รู้จักเอาเป็นตัวอย่าง ไม่เอาไหนเลย นายยอดสุขโมโหมากวิ่งปรีจะทำร้ายน้อง พ่อเลี้ยงเข้ามาขวางและชกเข้าที่เบ้าตา พร้อมกับใช้ขวดตีไปที่ศีรษะ แต่ศีรษะไม่แตก มีเพียงเศษแก้วที่บาดตามร่างกาย ญาติ ๆ พบเห็นได้เข้ามาช่วยและแยกทั้งคู่ออกจากกัน นายยอดสุขยังคุ้มคลั่งไม่เลิก ทำลายข้าวของในบ้านและจะจุดไฟเผาบ้าน ญาติจึงจับตัวนำมาส่งโรงพยาบาล

เมื่อมาถึงหอผู้ป่วย นายยอดสุข เอะอะไว้วายมาก กล่าวหาว่าแพทย์และพยาบาล กักขังหน่วงเหนี่ยว และพยายามวิ่งหนี แต่เจ้าหน้าที่คว่ำตัวไว้ได้ จึงผูกยึดไว้กับเตียง พยาบาลเจ้าของไข้ได้มาแนะนำตัวและบอกเหตุผลที่ต้องผูกยึดไว้ นายยอดสุขจึงสงบลง และหลับไปด้วยฤทธิ์ของยา

24 ชั่วโมง ต่อมา นายยอดสุขมีอาการสงบ ไม่เอะอะไว้วาย พยาบาลได้แก้มัดผ้าที่ผูกยึดไว้ พร้อมกับประเมินสภาพทั่วไป พบว่า ตามตอบรู้อาการดี ยอมรับอาการประสาทหลอนทางตา และหูแว่ว แต่ไม่ยอมรับที่จะต้องนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล

5 วันต่อมา นายยอดสุขเริ่มพูดคุยกับเพื่อนผู้ป่วยอื่น เข้าร่วมกิจกรรมของหอผู้ป่วยเป็นอย่างดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส พยาบาลจึงได้ซักประวัติและสอบถามข้อมูลทั่วไป

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้เรียนจะต้องนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จากโจทย์สถานการณ์

ขั้นตอนการดำเนินการในกระบวนการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนกับผู้สอนจะต้องเข้าใจบทบาทของตนเองก่อนว่าทำหน้าที่อะไร และสมควรแสดงออกอย่างไร ซึ่งบทบาทหน้าที่ของทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีดังต่อไปนี้

ผู้เรียน

1. ประธานกลุ่ม เป็นบุคคลสำคัญที่วางโครงสร้างการอภิปรายปัญหา จะต้องช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กระตุ้นสมาชิกให้ร่วมอภิปรายทั้งเชิงตั้งและเชิงตั้งคำถาม รักษากระบวนการกลุ่มให้ครบทุกขั้นตอน รักษาเวลา สรุปและเรียบเรียงข้อมูลที่สมาชิกเสนอมา ติดตามและตรวจสอบการบันทึกของเลขานุการกลุ่ม

2. เลขานุการกลุ่ม ทำหน้าที่บันทึกประเด็นที่กลุ่มอภิปราย ช่วยกลุ่มจัดระเบียบการคิด ร่วมอภิปรายกลุ่ม ซึ่งให้เห็นความเชื่อมโยงของแต่ละประเด็น แยกประเด็นหลักประเด็นรอง และเขียนจัดหมวดหมู่ให้สมาชิกเข้าใจง่าย สรุปประเด็นที่สมาชิกเสนอให้กระชับชัดเจน

3. สมาชิกกลุ่ม มีหน้าที่ดำเนินการตามกระบวนการ ร่วมอภิปราย โดยเป็นทั้งผู้อภิปรายและผู้ฟังที่ดี นำเอาความรู้เดิมหรือที่เคยเรียนมาใช้ประกอบการแสดงความคิดเห็น ยอมรับและฟังความเห็นจากผู้อื่น

สื่อสารด้วยวาจาที่สุภาพ พูดให้กระชับชัดเจน มีเสียงดังพอควร ไม่พูดนอกเรื่องหรือนอกประเด็น พยายามใช้คำถามปลายเปิด ตรงต่อเวลา ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ยอมรับคำติชม และหาทางแก้ไขจุดบกพร่องหรือจุดอ่อนของตนเอง หากมีปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียนรู้ ควรรีบปรึกษาอาจารย์ประจำกลุ่ม หรืออาจารย์ประจำวิชาทันที

ผู้สอน

อาจารย์ประจำกลุ่มจะทำหน้าที่สนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาในการเรียนกลุ่มย่อย ซึ่งบทบาทของอาจารย์ประจำกลุ่มที่สำคัญ ได้แก่

1. กระตุ้นและส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม โดยอาจารย์ประจำกลุ่มจะต้องเข้าใจกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กระตุ้นให้นักศึกษาร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ไม่ดึงเครียดเกินไป ไม่เป็นผู้นำการอภิปรายหรือคุกคามสมาชิกกลุ่ม และสามารถให้คำแนะนำย้อนกลับแก่นักศึกษา

2. สนับสนุนการเรียนรู้ โดยย้าให้นักศึกษาตระหนักว่าเป็นการเรียนรู้ที่ต้องรับผิดชอบและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้คำถามที่กระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แนะนำแหล่งความรู้ เช่น หนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรืออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตามสาขาที่เกี่ยวข้องกับโจทย์การเรียนรู้

3. ประเมินทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาประจำกลุ่ม โดยการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ความตื่นตัว การแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายของนักศึกษา โดยอาจใช้แบบสังเกต หรือแบบวัดต่าง ๆ ที่กลุ่มวิชากำหนดเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

4. ประสานงานกับอาจารย์ประจำรายวิชาท่านอื่น เพื่อนำเสนอผลการเรียนรู้ของนักศึกษาประจำกลุ่ม

ปัญหา อุปสรรค และร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาที่พบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตัวอย่างกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ผู้สอนจะเริ่มโดยการเปิดโจทย์สถานการณ์ “แค้นในเรือนเสนาหา” ซึ่งผู้เรียนจะใช้เป็นหลักในการดำเนินการแก้ปัญหาจนกระทั่งเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ (ศิริพันธ์ุศิริพันธ์ุ และยุพาวรรณ ศรีสวัสดิ์ (2554), งานนวัตกรรม การเรียนรู้และการเรียนการสอน ส่วนส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (2557) และ นุชรีย์ แสงสว่าง (2555)

1. ทำความเข้าใจกับปัญหาและแนวคิด (clarify terms and concepts) กลุ่มผู้เรียนต้องพยายามทำความเข้าใจกับปัญหาที่ได้รับจากอาจารย์ โดยกลุ่มผู้เรียนทำความเข้าใจคำศัพท์และข้อความที่ปรากฏอยู่ในโจทย์ปัญหาให้ชัดเจน ร่วมกันอธิบายคำศัพท์ที่ไม่เข้าใจยกตัวอย่างเช่น

- schizophrenia paranoid type คืออะไร

2. ระบุประเด็นปัญหา (define the problem) โดยกลุ่มผู้เรียนร่วมกันระบุปัญหาหลักที่ปรากฏในโจทย์ปัญหานั้นว่าเป็นปัญหาอะไร ยกตัวอย่างเช่น

- ผู้รับบริการมีพฤติกรรมเอะอะ อาละละวาด ทำลายข้าวของ

- ผู้รับบริการตาขวางกำมือแน่น

- ผู้รับบริการพูดและชี้ไปที่ประตูโดยที่ไม่มีใครอยู่

- ผู้รับบริการพยายามหนีออกจากห้องฉุกเฉิน เป็นต้น

3. วิเคราะห์ประเด็นปัญหา (analyze the problem) ซึ่งได้มาจากแนวคิดอย่างมีเหตุผลในกลุ่มช่วยกันระดมสมอง (brainstorm) โดยอาศัยความรู้เดิมของสมาชิกกลุ่มทุกคนและทุกความคิดมีคุณค่า

4. ตั้งสมมติฐาน (formulate hypotheses) กลุ่มผู้เรียนพยายามตั้งสมมติฐานที่สมเหตุสมผล โดยกลุ่มผู้เรียนจะอธิบายและตั้งสมมติฐานที่เชื่อมโยงกับปัญหาที่ช่วยกันคิดระดมสมองอย่างมีเหตุผล สรุป รวบรวมความรู้และแนวคิดของกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น

- พฤติกรรมอะอะ อาละละวาด ทำลายข้าวของ เป็นพฤติกรรมก้าวร้าว (aggressive)

- ผู้รับบริการตาขวางกำมือแน่น เป็นอาการบ่งบอกของภาวะโกรธ หรือ หวาดระแวง

- ผู้รับบริการพูดและชี้ไปที่ประตูโดยที่ไม่มีใครอยู่ เกิดจากการเห็นภาพหลอน

- ผู้รับบริการพยายามหนีออกจากห้องฉุกเฉิน เป็นการปฏิเสธการรักษาเนื่องจากขาดการตระหนักรู้เป็นต้น

5. จัดลำดับความสำคัญของสมมติฐาน (identify the priority of hypotheses) กลุ่มต้องจัดอีกครั้ง โดยอาศัยข้อมูลสนับสนุนจากข้อมูลในโจทย์ปัญหา และจากความรู้สมาชิกในกลุ่ม แล้วนำมาคัดเลือกสมมติฐานที่ต้องแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม

6. สร้างวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ (formulate learning) ผู้เรียนสร้างวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เอง ถ้าผู้เรียนสร้างได้จะเกิดแรงจูงใจให้อยากเรียนด้วยตนเอง สร้างประเด็นการเรียนรู้ โดยกลุ่มผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อค้นหาข้อมูลที่จะอธิบายผลการวิเคราะห์ที่ตั้งไว้ กลุ่มร่วมกันสรุปว่าความรู้ส่วนใดรู้แล้ว ส่วนใดที่ยังไม่รู้หรือจำเป็นต้องไปค้นหาเพิ่มเติมเพื่อจะได้อธิบายปัญหานั้น ยกตัวอย่างเช่น

- พฤติกรรม โกรธ ก้าวร้าวคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร

- อาการหวาดระแวงคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ต้องสังเกตและให้การช่วยเหลืออย่างไร

- ประสาทหลอนคืออะไร มีกี่ประเภท ต้องให้การช่วยเหลืออย่างไร

- การตระหนักรู้ในตนเองมีกี่ประเภท แต่ละประเภทบ่งบอกอะไรบ้าง

7. แสวงหาความรู้และข้อมูล (collect additional outside the group) สมาชิกในกลุ่มจะแบ่ง ค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning) กลุ่มผู้เรียนค้นคว้า รวบรวมสารสนเทศจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

8. รวบรวมความรู้ที่ได้นำเสนอต่อสมาชิกในกลุ่ม (synthesize and test newly acquired information) เพื่อทดสอบสมมติฐาน กลุ่มผู้เรียนนำรายงานข้อมูลหรือสารสนเทศใหม่ที่ได้จากการค้นคว้าเพิ่มเติม อภิปรายวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้

9. สรุปผลการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาปัญหา (identify generalizations and principles derived from studying this problem) ยกตัวอย่างเช่น

- พฤติกรรมก้าวร้าวทำลายข้าวของเป็นการแสดงออกของผู้มีภาวะโกรธ

- อาการหวาดระแวงเป็นความผิดปกติทางความคิด

- อาการประสาทหลอนเป็นความผิดปกติด้านการรับรู้ครอบคลุมประสาทสัมผัสทั้ง 5

- การตระหนักรู้ในตนเองมีผลต่อการพยากรณ์การหายของโรคเนื่องจากจะสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพ และการให้ความร่วมมือในการรักษา

เสียงสะท้อนจากการนำการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ผู้เขียนได้รวบรวมเสียงสะท้อนจากทั้งผู้สอนและผู้เรียนด้านความรู้สึกและความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนาและ

วางแผนการจัดรูปแบบการเรียนการสอนในครั้งต่อไป
สรุปดังนี้

1. ด้านระยะเวลา

- การใช้ระยเวลาน้อยเกินไป ยังหาข้อมูลไม่ค่อย
ครบ

- อาจจะมีระยะเวลาในการเตรียมตัวให้
มากกว่านี้

- เวล่าน้อยอยากให้มึเวลามากกว่านี้

- ควรมีเวลาในการศึกษาค้นคว้า และอภิปราย
มากกว่านี้ เพราะความรู้ที่ได้สามารถนำไปฝึกปฏิบัติงาน
บนหอผู้ป่วยได้จริง

- ควรมีระยะเวลาในการอภิปรายมากกว่านี้

- ระยะเวลาเริ่มต้นช้า ทำให้นักศึกษามีเวลา
ค้นคว้าน้อย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
ค่อนข้างมาก การลงรายละเอียดจะทำได้น้อย

2. ด้านรูปแบบการเรียนการสอน

- เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการกระตุ้นความรู้
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการอภิปรายร่วมกัน

- อยากให้จัดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์แบบนี้
อีก

- อยากให้ทำ PBL ต่อไปคะ ทำให้เราเข้าใจ
สถานการณ์ทางจิตเวชมากขึ้นเสมือนเราทำเคสผู้ป่วยจริง
ๆ เลยคะ ขอบคุณาจารย์นะคะที่มีชั่วโมง PBL ในครั้งนี้

- มีการได้ทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนมา ทำให้มี
ความเข้าใจได้มากขึ้น และยังฝึกให้เรามีความกล้า
แสดงออก

- อยากให้กำหนดขอบเขตการศึกษาให้แคบกว่านี้
เพราะการแจ้งโจทย์ยังไม่ค่อยละเอียด เข้าใจยาก

- PBL เป็นเรื่องใหม่สำหรับนักศึกษาที่นี้ การคิด
วิเคราะห์นักศึกษาทำได้ยากควรมีการสอนแบบนี้บ่อย ๆ
นักศึกษาจะได้คิดวิเคราะห์ได้มากขึ้น ขบวนการทำงาน
กลุ่มยังต้องปรับปรุง

- ถ้าเวลาเอื้ออำนวย อาจจัดให้มีการทำ PBL สัปดาห์ 2
วัน เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ให้ได้มากที่สุด

สรุป

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถทำให้
ผู้เรียนเข้าใจรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยตลอดกระบวนการเรียนรู้
ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้
และค้นคว้าหาความรู้ใหม่ด้วยตนเอง โดยมีอาจารย์
ประจำกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการ
เรียนรู้อย่างมาก อาจารย์ประจำกลุ่มจะต้องมีความเข้าใจ
กระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย ต้อง
ที่งบทบาทนักบรรยาย หรือนักสอน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก
เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้
มากที่สุด

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา
เป็นฐาน จะต้องมีคามตื่นตัว กระตือรือร้น มีความ
รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากองค์ความรู้
ใหม่ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแล้ว
ผู้เรียนยังจะได้เรียนรู้บทบาทการวางตัวในสังคม การ
ยอมรับและฟังเหตุผลของผู้อื่นโดยปราศจากความขัดแย้ง



เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ สายจุกาว์วัฒน์. (2552). *สรุปการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning; PBL)*. ค้นจาก <http://www.l3nr.org>
- งานนวัตกรรมการเรียนรู้และการเรียนการสอน ส่วนส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2557). *คู่มือการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. ค้นจาก <http://pbl.wu.ac.th>
- ทศนา แคมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรพัฒน์ อุทกศรี, วิไลวรรณ สารระมุ, สนิใจ เทินชัยภูมิ, และสุชาติพิศ คำอุดม. (2552). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน: รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem – based Learning(PBL)*. ค้นจาก <http://comed5kku.wordpress.com>
- นุชรีย์ แสงสว่าง. (2555). *คู่มืออาจารย์การเรียนการสอน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน: ตะวันฉายในเมฆหมอก*. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพยาบาลมารดา ทารกและผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทราวดี มากมี. (2555). *การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน*. ค้นจาก www.east.spu.ac.th
- มันฑาริ ธรรมบุศย์. (2556). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. ค้นจาก www.pnru.ac.th
- ศิริพันธุ์ ศิริพันธุ์ และยุพาวรรณ ศรีสวัสดิ์. (2554). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: วิธีการสอน แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก Student center :Problem-based learning, *วารสารนราธิวาสราชนครินทร์*, 3(1), 104-112.
- สมพร สันติประสิทธิ์กุล, วิภาดา ศรีมันทยามาศ, กาญจน์ สิทธิวงศ์ และอรทัย ผลเนื่องมา. (2554). ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วย กระบวนการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1. *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 24(2), 104-116.
- อัจฉราพร สี่หิรัญวงศ์, ประภา ยุทธไตร, พวงเพชร เกษรสมุทร และวาริรัตน์ ถาน้อย. (2557). *การพยาบาลจิตเวชศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สายธุรกิจโรงพิมพ์.
- อัญชลี ศรีสมุทร. (2557). *ผลของการนำการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

